

METIUSGRACHT 10

Algemeen

Aan de noordoostzijde van de Metiusgracht gelegen herenhuis uit 1897 dat samen met de panden Metiusgracht 6, 7, 8 en 9 een blok van vijf herenhuizen vormt. De vijf woningen werden gelijktijdig gebouwd in neorenaissancestijl naar ontwerp van de Alkmaarse architect Klaas Bakker Dzn. (Noordschermer 1853 - Alkmaar 1930). In tegenstelling tot de achtergevels heeft hij de vijf voorgevels verschillend uitgewerkt en laten verspringen (de nrs. 7 en 9 liggen enigszins terug) waardoor een gevarieerde gevelwand is ontstaan. De huizen kregen namen van beroemde 17de-eeuwse landgenoten: “Johan de Wit” (6), “Hugo de Groot” (7), “Vondel” (8), “Rembrandt” (9) en “De Ruyter” (10). Blijkens een bewaard gebleven manuscript van architect Bakker zijn deze namen in juli 1897 opgegeven door Cornelis Schipper die de vijf huizen liet bouwen.¹ Op 3 maart 1897 vroeg Schipper, koek- en banketbakker aan de Laar nr. 57, vergunning aan B&W voor de bouw van de vijf herenhuizen (secretariearchief van de gemeente Alkmaar 1816-1919, inv.nr. 541, ingekomen stuk 231). De bij de aanvraag ingediende ontwerptekening is gedateerd 18 februari 1897. Uit de tekening blijkt onder meer dat de souterrains van de vijf huizen bestemd waren als keuken met achterliggende kelder en mangelkamer. Op 31 maart 1897 diende Schipper, omdat hij inmiddels ook eigenaar was geworden van de naastgelegen tuin/boomkwekerij van C. Smit, een verzoek in om de panden vijf meter uit de rooilijn en zes meter westelijker te mogen bouwen “ (...) zullende het openvallende terrein [Metiusgracht 5, JvdL] met een welvoegelijk ijzeren hek van den gemeentegrond afscheiden” (secretariearchief van de gemeente Alkmaar 1816-1919, inv.nr. 541a, ingekomen stuk 356). Gemeentearchitect Gerrit Looman adviseerde hierover op 1 april 1897 positief aan het college. Uit het genoemde manuscript en de vergunningaanvraag van 3 maart blijkt dat de bouw voor f 21.500,- uitgevoerd werd door de Utrechtse aannemer Cornelis van 't Hullenaar. Op 21 november 1897 ontving Bakker voor zijn werkzaamheden f 1075,- (vijf procent van de aanneemsom). Metiusgracht 10 wordt op de begane grond door een steeg gescheiden van het buurpand Metiusgracht 9.

Het vermoedelijk uit de bouwtijd daterende hek rond de voortuin maakt deel uit van de bescherming.

N.B. De in XXB gerealiseerde aanbouw tegen de achtergevel maakt geen deel uit van de bescherming.

Beschrijving

Op rechthoekig grondplan gebouwd herenhuis met een souterrain, twee bouwlagen en een mansardedak dat zich uitstrekt over het gehele blok en gedekt is met gesmoorde tuiles du nord. De voorgevel is opgetrokken in rode machinale waalsteen in kruisverband (het oorspronkelijke snijvoegwerk van de voorgevel is platvol vernieuwd). Het oorspronkelijke schoonmetselwerk van de achtergevel is in XXB grotendeels gepleisterd met uitzondering van het linker gedeelte van de parterre-uitbouw dat evenals de rechterzijgevel opgetrokken is in rode machinale waalsteen in halfsteens verband met snijvoeg. De voorgevel wordt onder meer verfraaid door speklagen van zandsteen ter hoogte van de begane grond en de eerste verdieping en door de toepassing van rode verblendsteen in de ontlastingsbogen, het fries rechtsboven en de toppilaster. Naast zandsteen voor diverse onderdelen is in de voorgevel ook hardsteen toegepast voor de lekdorpels van de souterrainvensters en de dekstenen van de trapgevel. In de boogvulling boven de portiek komt ook gele baksteen voor. De vensters en deuren zijn uitgevoerd in hout.

¹ *Aanteekeningen van K. Bakker Dz* (een kopie hiervan bevindt zich in de bibliotheek van het Bureau Monumentenzorg en Archeologie Gemeente Alkmaar), p. 108.

De voorgevel (ZW) heeft ter hoogte van het souterrain twee liggende vensters met een hardstenen lekdorpel en erboven een strek waarin aanzet- en sluitstenen van zandsteen, de laatste verfraaid met een diamantkop. Rechts leidt een trap (in XXB gemoderniseerd) naar de portiek op de begane grond. De trap wordt aan de rechterzijde geflankeerd door een smeedijzeren traphek met krulmotieven en onderaan een balustervormige gietijzeren paal bekroond door een pijnappel. In het één steen terugliggende smalle muurvlak rechts van de portiek bevindt zich een (vroeger open) rondboogdoorgang naar de achterliggende steeg. De rondboog boven de doorgang wordt in het midden verfraaid door rode verblendsteen. De parterre telt twee schuifvensters met geprofileerde zandstenen lekdorpels en een segmentboog waaronder een boogvulling van rijen rode en gele baksteentjes in ruitpatroon. Ook hier zijn de sluit- en aanzetstenen van zandsteen en de sluitstenen verfraaid met een diamantkop. Het laatste geldt ook voor de sluitsteen en de twee boogstenen van de rondboog boven de portiek. Onder deze rondboog bevindt zich een op kleine geprofileerde consoles van zandsteen rustende zandstenen ligger die twee rondboogjes van rode profielsteen draagt. De boogtrommel boven de rondboogjes is gevuld met rode en gele baksteen in visgraatpatroon. De zandstenen speklaag ter hoogte van de lekdorpels van de parterrevensters zet zich als band van gele verblendsteen voort in de portiek. Hierboven zijn de portiekmuren verfraaid met ruitpatronen van rode verblendsteen. De voordeur in de portiek is voorzien van een bovenlicht en uitgevoerd als een rijke neorenaissance paneeldeur waarin een door een gietijzeren deurrooster beveiligd raam geflankeerd door bewerkte pilasters die een driehoekig fronton dragen. Op de eerste verdieping heeft de voorgevel rechts een (thans enkelruits) venster voorzien van een lekdorpel als op de parterre en een strek met vlakke sluit- en aanzetstenen van zandsteen, en links een houten erker met in de brede voorzijde twee openslaande ramen onder een bovenlicht, en in de enigszins schuine zijden een smal venster met bovenlicht. De erker wordt ondersteund door een met diamantkoppen verfraaide houten schoor en heeft bovenaan een kroonlijst onder een flauw hellend driezijdig dakje (waarop thans rode shingles). Het rechter gedeelte van de voorgevel wordt beëindigd door een gootlijst waaronder uitkragend metselwerk in de vorm van twee overhoekse muizentanden tussen lagen rode verblendsteen. Links hiervan is de voorgevel uitgevoerd als een trapgevel waarin een zoldervenster (met openslaande ramen) onder een keperboog met sluit- en aanzetstenen van zandsteen. De sluitsteen is verfraaid met een diamantkop. De trappen van de gevel zijn afgedekt met geprofileerde dekstenen van zandsteen. Bovenin de trapgevel bevindt zich een in zandsteen en rode verblendsteen uitgevoerde toppilaster met halverwege een lijst en daarboven een smeedijzeren sieranker. Op de toppilaster rust een kleine tuit bekroond door een vierzijdige sierbol. De geveltrap eronder wordt geflankeerd door kleine zandstenen voluten. De onderste trap links kraagt naar opzij uit boven een ojiefvormig geprofileerde console van zandsteen.

De rechterzijgevel (ZO) grenst aan een steeg die vanaf de verdiepingsvloer overdekt is. Het gedeelte boven de steeg behoort bij Metiusgracht 10. Ter hoogte van de parterrevloer is de rechterzijgevel voorzien van schootankers.

De linkerzijgevel (NW) wordt door het buurpand aan het oog onttrokken. Linksboven heeft deze gevel een rechthoekige schoorsteen van rode machinale waalsteen (de schoorsteen rechtsboven en de dakkapel zijn niet oorspronkelijk).

In de achtergevel (NO) bevindt zich links een rondboogdoorgang naar de achterliggende steeg. Rechts hiervan is de parterre tot aan de linkerzijgevel uitgebouwd. Het linker gedeelte van de uitgebouwde parterre is nog oorspronkelijk en voorzien van een openslaand wc-raam. Eronder is een dichtzetting zichtbaar waar een klein luik gezeten heeft waardoor de wc-ton werd verwijderd om te worden geleegd. De eerste verdieping heeft links een gewijzigd venster (oorspronkelijk vermoedelijk een zesruits schuifvenster) en rechts een breder voormalig negenruits schuif- venster (gewijzigd in een stolpraam met bovenlicht). De eerste

verdieping wordt beëindigd door een houten bakgoot op geprofileerde klossen. Op het bovenste dakvlak van het mansardedak staat linksonder een rechthoekige schoorsteen van rode machinale waalsteen (de dakkapel op het onderste dakvlak is niet oorspronkelijk).

De erfafscheiding rond de voortuin bestaat uit een ijzeren spijlenhek (het hek op de erfgrans tussen nrs. 9 en 10 is deels verwijderd om dienst te doen als inbraakbeveiliging in de twee souterrainvensters) waarin ter hoogte van het pad naar de voordeur twee vierkante hekpalen van hardsteen met afgebiljoende hoeken en een top van twee elkaar kruisende spitsboogvormen (het draaihekje tussen de hekpalen ontbreekt). Het spijlenhek is samengesteld uit afwisselend enkele spijlen en spijlen die bovenaan door een rondboogvorm gekoppeld zijn. De enkele spijl tussen elke rondboog wordt bekroond door een gietijzeren pijlpunt.

Motivering

Het pand Metiusgracht 10 met bijbehorende erfafscheiding is van algemeen belang wegens architectuur- en cultuurhistorische waarde als grotendeels gaaf bewaard gebleven herenhuis uit het einde van de 19de eeuw opgetrokken in neorenaissancestijl. Ook heeft het pand stedenbouwkundige waarde als onderdeel van de gaaf bewaarde noordoostelijke gevelwand van de Metiusgracht. Het pand is tevens van belang als werk van de Alkmaarse architect K. Bakker Dzn.